

Nova Evropa v diskurzu protislovnih razmišljanj

Uvod

V pričujočem prispevku bomo skušali dati svoj politološki prispevek k znanstveni razpravi, ki v zadnjih letih sproža ostre polemike v intelektualnih krogih. Analizirali bomo zlasti bosansko-hercegovsko politično prizorišče, nato institucionalno-politične temelje Evropske unije ter nato tudi množično porajanje »novih oblik evrocentrizma« in njegove negativne implikacije v državah, ki so se EU pridružile v zadnjih letih. V diskurzu takšnih razmišljanj nas ob upoštevanju dejstva, da nas je že prej navdahnila logika preventive tega pojava, zanima, v kolikšni meri so se evrocentrične vsebine pojavljale v javni sferi držav, ki so se, ali pa se še, pogajajo za pridružitve EU. Temu vprašanju v državah, ki pričakujejo »pridružitve«, namenjajo zelo malo pozornosti in je skoraj povsem marginalizirano. Evrocentrični diskurz je po vsem sodeč prisoten tudi v BiH, zato je treba pravočasno preprečiti in razkriti vse nevarnosti, ki jih prinaša. Menimo, da bi neustrezen pristop k temu fenomenu, še zlasti tak s konformističnimi nameni, utegnil povzročiti nenačrtovane in uničujoče posledice za bosanskohercegovsko družbo in državo.

Pri tem ne zagovarjamo evroskepticizma, saj se zavedamo, da BiH takšen nespravljiv odnos do EU ne bi prinesel nikakršnih koristi, čeprav smo prepričani – kar bomo v nadaljevanju tudi predstavili – da je demokratična osnova EU močno načeta ter da je EU vse prej kot nadnacionalna tvorba, ki deluje po demokratičnih načelih. Sploh ni vprašanje – celo povsem razumljivo je, da se državljani BiH kljub vsem prej omenjenim pomislekom moramo zavzemati za čimprejšnjo vključitev BiH v EU, saj je tak izid edina perspektiva za vse državljane BiH. Toda prepričani smo, da pri tem ne bi smeli pozabiti na tisto, zaradi česar smo »takšni, kakršni smo«, to pa nam lahko zagotovi edino sistematično delo na ohranjanju in aktualizaciji lastnega kulturnega ustvarjanja, tradicije, običajev in jezika.

Politični diskurz bosanskega vsakdana

Na podlagi analize postdaytonskega političnega diskurza smo prepričani, da je edino sprejemljivo tisto politično razmišljanje, ki pravi, da svojih prednosti ne smemo več doživljati kot pomanjkljivosti. To je prvi korak. Postdaytonski bosanski vsakdan označujejo politične ovire in etnonacionalni verbalni spopadi, ki povzročajo nesoglasja med bosanskimi državljani in

otežujejo sprejemanje političnih odločitev, kar se med drugim neposredno odraža tudi na procesu stabilizacije države. Menimo, da bi poleg našega zavzemanja za zagotavljanje možnosti za vključitev BiH v EU – brez klečeplazenja in malikovanja – morali hkrati krepiti zavest tudi o skupnosti bosanskih narodov, o njihovi skupni domovini, o pripadnosti državi BiH in tako skušati najti »skupno točko« vseh bosanskih državljanov, kar bi samo po sebi ustvarilo možnosti za politični dialog in medetnično konvergenco.

Eksistenčno vprašanje BiH je še vedno vprašanje države oziroma kakšno državo si njeni državljani želimo. Po mnenju večine kritično-emancipacijsko usmerjenih znanstvenikov je omenjeni problem velika ovira na poti vsakršnega nadaljnega napredka in integracije. Esad Zgodić meni, da »... dokler bo v BiH obstajal tak ustavnopravni sistem, ki državo ozemeljsko deli na dve entiteti – pa čeprav bi se skladno s predvojno zemljepisno razporeditvijo v njih obnovila multinacionalna struktura prebivalstva –, bo obstajalo tudi žarišče nenehnih političnih spopadov, in to ne o obrobnihih spornih vprašanjih o tem ali tistem podsistemu, temveč o bistvenih vprašanjih in glede tega, kako ta sistem dojemajo vladajoče politične stranke, etablirane strukture moči pa tudi večinsko politično javno mnenje.« (Zgodić, 2006: 277) Podpiramo razmišljanje, ki priporoča, da bi morali svoja politična nesoglasja razrešiti pred pridružitvijo EU – vsak drugačen razplet dogodkov bi namreč utegnil imeti negativne posledice za samo državo, poleg tega pa bi bolje sprejeli in obvladali tudi vse politične novosti, ki jih prinaša evropska integracija. Ne podpiramo torej teze o »črnih luknjah« Evrope. Nasprotno, menimo, da bi se BiH morala vključiti v EU, toda ne za vsako ceno, temveč dostojanstveno in pogumno, s spoštovanjem lastnega kulturnega ustvarjanja in tradicije, brez samopodcenjevanja in po drugi strani brez zaslepljenosti z evropsko kulturo, evropskim načinom življenja in evropskimi vrednotami, saj smo že zdaj dovolj vredni, pa čeprav se tega žal ne zavedamo v zadostni meri.

Krepitev zavesti o »nas samih« mora upoštevati in aktualizirati tisti potisnjeni spomin, ki ga doživljamo kot lastno pomanjkljivost, saj gre v resnici za našo prednost. Tukaj torej predvsem predstavljamo razloge za aktualizacijo diskurza o bošnjaštvu – zlasti njegove konstitutivne elemente, s poudarkom na zgodovinski večveroizpovedni podlagi – in navajamo argumente, ki jasno dokazujejo, da je bila Bosna v vseh svojih obdobjih edina domovina vseh svojih državljanov, obenem pa želimo okrepiti zavest o zgodovinski interkonfesionalni konvergenci, ki je Bosno krasila od najstarejših časov pa vse do danes. Prepričani smo, da bi morali vedno znova obujati spomin na Gibanje za avtonomijo, procese etnizacije, odpor proti avstro-ogrski okupaciji, medvojne levičarske boje za ohranitev ozemeljske kontinuitete in celovitosti BiH, AVNOJ, ZAVNOBiH, boj bosanskih muslimanov za nacionalno individualnost in slednjič referendumsko odločitev državljanov, da glasujejo za neodvisno, suvereno in celovito BiH.

Doseganje političnega konsenza v postdaytonski BiH odkrito otežujeta nakopičeno sovraštvo in lastno nepoznavanje, kar je posledica skrajno desničarske ekspanzionistične politike. Podpiramo namreč razmišljanje, da bosanski državljani brez razvite zavesti o sebi, svoji skupnosti in zgodovinski biti ne morejo biti resni kandidati za pridružitev EU. Po drugi strani smo prepričani, da bo BiH, če se ob omenjenih problemih kljub vsemu vključi v Skupnost evropskih narodov, postala talka svojih nerešenih notranjepolitičnih težav.

Ne nazadnje smo prepričani, da se BiH – pri čemer imamo v mislih vsa odprta politična vprašanja in probleme, ki smo jih prepoznali – do EU ne bi smela obnašati klečeplazniško, podrejeno in konformistično, saj smo prepričani, da bo izvajanje politike, ki sledi heglovski logiki gospodarja in služabnika, imelo negativne posledice. Zagovarjamo torej politiko, ki bo sledila načelom partnerstva, enakopravnosti in upoštevanja. Brez zadržkov menimo, da naša želja po

vključitvi v EU ne bi smela zatreti želje po ohranitvi lastne »avtohtonosti« v skupnosti evropskih narodov. Obstaja veliko razlogov za samospoštovanje, pri čemer bomo nekatere od njih predstavili v nadaljevanju našega prispevka, s čimer dokazujemo, da pravzaprav ne potrebujemo nikakršnega dodatnega priznanja lastne vrednosti. Prepričani smo namreč, da za vrednotenje bosanske tradicije, kulturnega ustvarjanja in običajev ne potrebujemo dodatne evrocentrične potrditve, manjka nam le malo več samozavesti.

Demokratični polom/potencial EU

Prihodnost nove Evrope, predvsem v političnem pogledu, še vedno ni rožnata, saj se niti po maastrihtski konferenci ni razvilo resnično demokratično ozračje. V postmaastrihtskem času je bilo dokazano, »da so še vedno močni ne le posamezni interesi zahodnoevropskih sodelujočih držav, temveč so v njihovih družbah trdno zakoreninjeni tudi tradicija in instinkti, kar nenehno utegne zavirati proces evropske integracije« (Šulce, 2002: 221). Zelo indikativno je tudi dejstvo, da je navdušenje nemške javnosti do nadaljnje evropske širitve skoraj čez noč uplahnilo, ko se je izkazalo, da »prihodnja evropska valuta ne bo nemška marka, temveč francoski ecu« (Ibid.: 221). Pred novo Evropo, ki je še vedno v fazi nastajanja in ki se bolj kot kdaj koli prej obrača sama k sebi, so po vsem sodeč novi izzivi. Ko govorimo o združevanju Evrope in njeni prihodnosti, Hagen Šulce pravi, da so prenašane predpostavke Francisa Fukuyame o »koncu zgodovine« in o zmagi zahodne demokracije nad »brezzobim in nepomembnim evropskim nacionalizmom« (Ibid.: 220).

V diskurzu o EU, njeni realnosti in perspektivi, se pogosto razpravlja tudi o »pomanjkanju demokracije« v smislu odsotnosti demokratične odgovornosti EU, kar se odraža v slabosti nje-nega edinega neposredno izbranega telesa, evropskega parlamenta« (Haywood, 2004: 209). Evroskeptiki zagovarjajo stališče, da sta napredek EU in njena konsolidacija v precejšnji meri ogrožena, evropska integracija »pa je nezaželen brez razmejitve prenosa oblasti na Unijo in reforme njenih institucij« (Pinder, 2003: 169). Govori se celo o tem, da EU razdira kriza ter da se morajo njene institucije, ki so dodobra odtujene od svojih državljanov, nujno reformirati. Scenarij, ki bi lahko nastal kot rezultat sedanje politike EU, sploh ni rožnat, saj je ta že izpostavljena »nevarnosti stagnacije in progresivne dezintegracije« (Ibid.: 174). Prav tako je tudi absolutna prevlada evropskega prava nad nacionalnim pravom predmet kritike, ker je eksplicitno ne opredeljuje noben izvorni sporazum, saj so jo uvedli »na podlagi vrste zelo dvomljivih sodb evropskega sodišča v Luksemburgu v šestdesetih in zgodnjih sedemdesetih letih prejšnjega stoletja« (Laughland, 2005: 166–167). Gesla, kot so »Združena Evropa«, »Skupnost evropskih narodov« in »Enakopravnost vseh Evropejcev«, še vedno delujejo pretirano utopično, saj Evropa »še vedno ni nacionalno usklajena sama s seboj in ne vidi svojega novega »zgodovinskega« začetka in namena, kar povzroča politične blokade« (Beck in Grande, 2006: 17). Ob tem se prav tako lahko vprašamo, kdo sploh Evropejci so. Ali so vsi prebivalci Evrope tudi njeni državljani ali ne? Timothy Garten Ash je prepričan, da bi »rojstvo Evropejca« moralo »pomeniti splošno in multietnično, ne pa tudi versko identiteto, ki bi omogočala tudi muslimanskemu imigrantu, da se počuti kot državljan Evrope, ne pa zgolj kot njen prebivalec ...« (Ash, 2006: 217)

Tisto, kar skrbi »tvorce« nove Evrope, je nezmožnost dogovora o skupnih ciljih, kar je še posebno aktualno v zadnjih letih. »Politično vprašanje« ovira delo »evropskih graditeljev«, ki se zelo dobro zavedajo, da bodo težko uskladili množico različnih zahtev in dosegli soglasje o prihodnji poti in strukturi EU. O pomenu politične integracije nove Evrope je govoril tudi

Robert Schuman, eden njenih pionirjev, ki je bil prepričan, da »si gospodarske integracije, ki jo pravkar ustvarjamo, dolgoročno ne moremo predstavljati brez minimalne politične integracije, ki je njena logična in nujna dopolnitev. Nova Evropa nujno potrebuje demokratično podlago ... Evropska integracija se mora izogniti napakam naših nacionalnih demokracij, še zlasti birokratskemu in tehnokratskemu pretiravanju« (Schuman, 2004: 127). Toda v zahodnoevropskih državah obenem poteka tudi nadvse protisloven proces, za katerega so značilne pogoste etnično-separativne zahteve. Ko vse omenjeno razumemo, se lahko povsem logično vprašamo: »Kakšen skupen političen koncept do držav t. i. Vzhodne Evrope lahko razvije evropska skupnost, ko pa se stare centralistične države t. i. Zahodne Evrope zaradi lastnih interesov na vse pretege upirajo zahtevam tako po neodvisnosti kot po avtonomiji svojih manjšin?« (Šulce, 2002: 220). Vprašanje je tudi, mar se ni Schuman prenaglil, ko je rekel, da so vsi združeni, v dobrem in slabem ter da imajo skupno usodo? (glej Schuman, 2004: 45)

Večina evroskeptikov in kritikov evropskega združevanja meni, da si Evropa prizadeva za združevanje bolj iz obupa kot iz resnične želje, saj si želi ohraniti svojo konkurenčnost v geopolitičnem pomenu. Evropa nikoli ni opustila sanj o ponovnem prevzemanju vodstvene vloge v mednarodnih odnosih, ki jo je izgubila v prvih desetletjih prejšnjega stoletja. V prid naši tezi gre tudi trditev Fukuyame, da so »... Evropejci prišli do tega, da različne mednarodne organizacije dojemajo kot varuhe skupnega globalnega dobrega, ki je onkraj in zunaj želja posameznih narodov-držav« (Fukuyama, 2005: 131).

Danes je v evropskem diskurzu čedalje pogostejši tudi pojem svojevrstne »provincializacije Evrope«, vprašanje njenega vpliva na nadaljnje evropsko združevanje pa je postalo predmet številnih intelektualnih razprav. Z gotovostjo že zdaj lahko razlikujemo vsaj dve Evropi, tisto na Vzhodu in tisto na Zahodu. Ulrich Beck in Edgar Grande menita, da se na Vzhodu »Evropa nahaja v preteklosti, ki so jo izgubili in jo iščejo v spominu. Podobna je obledeli družinski fotografiji iz sveta med dvema svetovnjima vojnoma, nostalgiji in hrepenenju« (Beck in Grande, 2006: 15), medtem ko na Zahodu obstaja neka druga Evropa, ki napoveduje »drugačno prihodnost, ki jo je treba šele zgraditi in jo narediti dostopno« (Ibid.:15). Vidimo torej, da je Evropa še vedno globoko razdeljena ter da jo še vedno muči huda bolezen – nacionalizem, medtem ko po drugi strani še vedno ne ve, kolikšno stopnjo integracije si lahko privoščijo in si želi doseči.

Analitično preizpraševanje politične, demokratične in institucionalne strukture EU pokaže, da evrocentrična politika ni ravno najboljša izbira za države, ki so v procesu integriranja v evropsko združbo narodov. Vidimo namreč, da tudi evropsko nadnacionalno državno tvorbo tarejo isti problemi, kot mučijo druge evropske države. Od evropskega Zahoda, ki si suvereno lasti vse pravice do EU, je iluzorno pričakovati, da bo odpravil politične in etnične probleme držav, ki se želijo pridružiti EU, saj že sam trpi zaradi istih težav. Kritično preizpraševanje evrocentrizma, posledic takšnega pogleda na svet ter njegovih pragmatičnih in tudi škodljivih razsežnosti, je v bosansko-hercegovskem znanstvenem diskurzu premalo problematizirano in osvetljeno. Močno primanjkuje resnih študij domačih avtorjev, ki bi tematizirale omenjeno problematiko, kljub temu pa jih peščica le analizira ta fenomen v svojih študijah.

Opozorili bomo na pomemben prispevek Esada Zgodića pri razsvetljevanju tega fenomena. Zgodić namreč med raziskovanjem in analiziranjem fenomena ideologije nacionalnega odrešeništva oziroma nacionalnega poslanstva teh in onih, enih in drugih, germanskih in romanskih, anglosaških in slovanskih narodov itn., obenem znanstveno-kritično obravnava tudi problem evrocentrizma. Pri razlagi skoraj simbiotične korelacije med nacionalnim odrešeništvom, človekovo zgodovino in evrocentrizmom Zgodić poudarja, da »evrocentrizem kot 'svetovna'

utemeljitev doktrine nacionalnega odrešeništva vsebuje tudi subpojme, ki ga porivajo v območje anahronih halucinacij. Pri tem po eni strani kaže na mitologijo logocentrizma, po drugi pa na razumevanje premočrtnega toka zgodovine in slednjič na narcistično dojemanje hierarhije civilizacijskih krogov« (Zgodić, 1999: 229). Ne bomo zgrešili, če zapišemo, da je žal prav ta problematizirana odrešeniška zavest neizogiben dodatek oziroma označevalec te nove Evrope.

EU se pogosto pripisujejo nadnarave lastnosti, o njej se govori kot o nekakšni rešitvi, edinem izhodu, svetli oazi, obljubljeni deželi, edini poklicani, da odloča o usodi »brezpravnih in nesvobodnih« narodov Vzhoda, kot o edini kompetentni, da presoja o čemer koli, edini poslani, da »civilizira in kultivira« vse druge »neevropeizirane narode«, čeprav imajo ti pogosto tudi po »nekaj tisoč let evropskega staža«, toda tudi kot o edini preostali utopiji, v kateri bi vsi našli svojo srečo. Menimo, da je omenjena odrešeniška, civilizirajoča, kultivirajoča in narcisoidna zavest »staroselcev Unije« destruktivna in zelo nevarna, tako za samo Evropsko unijo kot tudi za druge evropske države, ki še vedno niso vključene v združeno skupnost evropskih narodov. Na Zahodu je vključitev novih članic v EU povzročila celo nekakšen strah, kar dokazuje tudi podatek, da so tiste države, ki so bile v zadnjih letih »sprejete v evropsko 'družino' za svoje zahodne sosedes še vedno terra incognita« (Beck in Grande, 2006: 15).

Bogate zahodnoevropske države še vedno vodijo diplomatski boj o tem, kakšna naj bo Evropa, pri čemer žal uporabljajo logiko ali-ali. Diskurz, ki je navzoč v tem kontekstu, je čedalje bolj podoben neki narekovani izbiri »ali Evropa ali nacionalne države, pri čemer je tretja možnost izključena« (Beck in Grande, 2006: 17). Toda prav Ulrich Beck in Edgar Grande ponujata tretjo možnost za novo Evropo kot najbolj sprejemljivo in racionalno. Njuna tretja možnost je kozmopolitska Evropa, ki ne namerava »odpraviti ali nadomestiti naroda, temveč ga znova interpretirati« (Ibid.: 18). Po vsem tem se postavlja logično vprašanje, ali je takšna Evropa v sedanjih okoliščinah sploh mogoča. Tvorci nove Evrope imajo po vsem sodeč v mislih nekaj povsem drugega; čeprav se javno zavzemajo za nadaljnjo združevanje Unije, pa skrivaj razmišljajo povsem sebično in pragmatično, pri čemer dajejo prednost partikularnim interesom pred skupnim interesom skupnosti.

Slovenski primer

Slovenski kulturolog Mitja Velikonja je avtor zelo dragocene študije – *Evroza*, v kateri kritizira novi evrocentrism, ki je nastal v fazi vključevanja desetih novih držav v EU (1. maja 2004) in med uvajanjem skupne evropske valute – evra. Spoznanja, do katerih pridemo z razlago Velikonje in njegove kritike apriornega, brezpogojnega in navdušenega sprejemanja vsega, kar je evropsko, kot nečesa, kar je aksiomatično dobro, in odpovedi vsega, kar je »plod skupnega življenja« in kar je »dediščina preteklosti«, nas navdajajo z razočaranjem. Zaradi morebitnih podobnosti pri sprejemanju »evropskega« v slovensko in bosansko okolje se iz izkušenj naših sosedov lahko tudi česa naučimo. Ob upoštevanju dejstva, da BiH in Slovenijo družijo del skupne preteklosti ter čvrste politične, gospodarske in kulturne vezi, lahko »slovensko izkušnjo« s pridom uporabimo kot dober primer vodenja »pogajanj o pridružitvi« EU. V naši javnosti se problemi, ki nastajajo v EU – bodisi naključno ali namenoma – še vedno pogosto zanemarjajo v kontekstu »futurističnih naracij« o lepoti evropske Bosne in Hercegovine. Velikonja v uvodnem razmišljanju pravi, da želi raziskati »načine oblikovanja in delovanja, vsebine in razsežnosti novega evrocentrizma v Sloveniji, kakršen se je razvil pri vstopanju Slovenije v EU in ki je tvoril nekakšen povezujoč,

četudi notranje diferenciran hegemonski in dominanten metadiskurz« (Velikonja, 2007: 24). Ta vrhunska študija o novem evrocentризmu v novih državah članicah EU, ki se je razvil že med pogajanjem o članstvu, je dober primer za vse države, ki se šele pogajajo o pridružitvi.

Pri odkrivanju in problematiziranju novega evrocentризma njegov metadiskurz, tako v Sloveniji kot tudi v drugih državah, ki jih je povsem prevzel »prvomajski proces« pridruževanja EU (datum se nanaša na 1. maj leta 2004), ugotavlja številne podobnosti v načinih njegovega praktičiranja. S tem v mislih avtor meni, da so bile razmere v vseh teh državah precej podobne, da pri vprašanju sprejemanja »nove« evropske prihodnosti ni bistvenega razhajanja ter da »tako glede strukture kot glede vsebine ni bistvenih razlik med levo in desno politično opcijo, med politično in gospodarsko ter med državno in strankarsko propagando, med laično in cerkveno javnostjo, med stališči institucij, novinarjev in neimenovanih posameznikov, med javno izraženimi mnenji in mnenji osebnosti na visokih položajih ter naključno anketiranimi državljani« (Ibid.: 29). V političnem diskurzu držav, ki so čakale na svoj prvomajski vstop v EU, je nedvomno obstajalo navdušenje nad evropejstvom in evropskim načinom življenja. Velikonja se zaveda obstoja te klečeplazniške evropske navdušenosti, toda naredi še korak naprej in obtoži EU uzurpacije in nezakonitega prilaščanja imena Evropa, zaradi česar so vse evropske države in narodi, ki so zunaj EU, postali »neevropski«. Novi evrocentrični metadiskurz se po mnenju avtorja uvršča v »ambivalentni položaj med željo (po Evropi) in obrambo (pred Neevropo)« (Ibid.: 26). V naraciji o novem evroslovenskem diskurzu avtor meni, da obstajata »dve komplementarni razumevanji položaja Slovenije v odnosu do Evrope. Prvo ločuje eno od drugega (dve entiteti, Slovenija in Evropa), medtem ko je drugo 'povratniško' (vračamo se tja, kjer smo ves čas bili).« (Ibid.: 36) Zanimiv je torej tudi slovenski primer korelacije etnocentризma in evrocentризma, tako da v tem primeru brez kakršnega koli dvoma lahko govorimo o tem, da je prvi ustvaril drugega, in o tem, da se je obstoječe spremenilo v pričakovano oziroma da se je »'samoslovenstvo' reinkarniralo v 'evroslovenstvo'« (Ibid.: 49).

V tej dragoceni študiji je avtor predstavil dejstvo, da je v diskurzu o Evropi daleč najbolj razširjena beseda »priložnost«, ob njej pa je skoraj neločljivo tudi beseda »pripravljenost«. Tukaj je seveda mišljena priložnost Slovenije ter vse primerjalne prednosti, ki jih bo deležna kot del EU. Toda vse je pogojeno z ustrežno sposobnostjo in pripravljenostjo, ki ju narekujeta samo dejanje vključevanja in njena prihodnja vloga v novi Evropi. »Enakopravnost« je ena od besed, ki so prav tako zaznamovale novi evrocentrični diskurz v Sloveniji, zlasti prihodnja enakopravna vloga Slovenije v EU, tako pri sprejemanju odločitev, kot tudi pri drugih relevantnih vprašanjih. Obstajalo je prepričanje, da bo maloštevilni slovenski narod končno dobil priložnost »skupnega odločanja« z velikimi narodi o pomembnih vprašanjih. EU je veljala za obljubljeni dežel, ki združuje različnosti, pogosto pa se je navajalo tudi dejstvo, da bo Slovenija, ker jo z njo družijo skupna preteklost, delila tudi skupno sedanost in prihodnost.

Prav tu pa avtor vidi »enega temeljnih mitov vsake politične mitologije« (Ibid.: 72). Ko Velikonja govori o mitološkem diskurzu, pravi, da so bile besede vera, ljubezen in sanje močno prisotne ter dodaja, da jih je bilo v »velikih količinah, kar še posebno bode v oči, če se spomnimo, da so pridružitve EU razlagali kot premišljeno, trezno in zavestno odločitev« (Ibid.: 83).

V slovenskem predzdružitvenem javnem diskurzu so po mnenju avtorja, čigar kritična stališča predstavljamo, imeli simboli in simbolična slika Evrope v tem novem evrocentričnem metadiskurzu zelo pomembno mesto. Še zlasti prepričljivi so bili sami obredi vstopa v Evropo, ki so včasih dosegali karikaturno razsežnost fevdalnega odnosa »evropskega plemstva« do »kmetov, prispelih na novo«, kar se vsekakor do popolnosti ujema z zgodbo o provincializaciji

Evrope. Strah pred tem, da bi ostali zunaj meja EU, na Balkanu oziroma v Neevropi, je samo še dodatno razgrevalo vzdušje in podžigalo brezpogojno sprejemanje pridruženja novi Evropi. V Sloveniji je primanjkovalo kritike in kritičnega diskurza, saj so celo slovenski mediji zavzemali nekritično ali nevtralno stališče do slovenske vključitve v EU, kar nas močno spominja na bosanski primer, ki je v kontekstu takšnih razprav zgolj bleda kopija slovenske izkušnje.

Ko govorimo o novem evrocentризmu, je posebno nazoren proces evropeizacije Neevropejcev, ki pogosto dobiva razsežnosti kultiviranja, razsvetljevanja, odrešitve iz Platonove jame, rešitve in podobno, prav tako kot je bilo to nekoč značilno za kolonializem in odnos kolonizatorjev do brezpravnih in desubjektiviziranih kolonij. Seveda se v diskurzu o novem evrocentризmu pogosto prikazujejo tudi lažne slike in namerno prikrivajo določena pomembna dejstva, tako da se neredko govori o evropski renesansi, veliko redkeje pa o evropskem nacifašizmu. Posledica tega potenciranega stanja je, da se čedalje več stvari prikriva, na primer »vnovično razraščanje ksenofobije, nestrpnost do manjšin, schengensko zapiranje meja, ekskluzivizmi in gospodarska sebičnost v tej Evropi« (Ibid.: 147). Če strnemo, Velikonja trdi, da novi evrocentризem v Evropi zanemarija vsebinske dileme in vprašanja, ki bi se jih morali zavedati tako tisti, ki so že uokvirjeni v EU, kot tisti, ki šele čakajo, da bodo vključeni vanjo.

Kritični pregled

Emancipacijsko-kritično dojemanje nove Evrope, njeno trenutno stanje in njene perspektive po vsem sodeč niso rožnate, razen če v prihodnosti ne bo prišlo do reforme njenih demokratičnih temeljev. Evropska unija mora temeljiti na načelu enakopravnosti. Če upoštevamo različno nacionalno, kulturno in religijsko strukturo Evrope in pri tem ne pozabimo, da so njene države članice politično neodvisne države – Unija de facto niti ne more resnično delovati, če nimajo vse njene članice istih pravic – lahko trdimo, da bi vse njene države članice morale imeti enakopravne možnosti političnega sodelovanja pri ustvarjanju njene politike. Zelo veliko primerov iz političnega življenja EU dokazuje, da ni vedno tako, kar smo problematizirali že prej. Spomnimo se samo »prvomajskih obljub«, ki nas nezadržno spominjajo na »prvoaprilske obljube«, namenjene novim članicam Unije glede odpiranja meja za prost pretok delovne sile, enakopravnosti evropskih jezikov in podobno, ki se niso uresničile takoj, saj je bila za to – po vsem sodeč – neizogibno potrebna »poskusna doba«.

Čeprav neradi, moramo priznati, da so v Evropski uniji nekateri še vedno enakopravnejši od drugih. Vprašanje, ali si EU prizadeva za en sam velik evropski trg, kjer bi njene najmočnejše države članice lažje uresničevale svoje prikrite interese, ali za resnično nadnacionalno tvorbo, ki bi temeljila na idejah kozmopolitizma, enakopravnosti, humanizma, enakosti, svobode, strpnosti in solidarnosti, ostaja povsem odprto in nejasno. Vedeti moramo, da vse doslej problematizirano – tudi ob upoštevanju omenjene slovenske izkušnje – posredno kroji tudi »našo usodo«. Zelo pomembno je, da je javnost že v zgodnji fazi pogajanj o priključitvi Bosne in Hercegovine EU seznanjena z naravo in pogoji pridružitve. Nujno je treba slediti logiki, ki nam nalaga, da pravočasno in dodobra spoznamo tisto, kar nam je sprejeti in za kar si prizadevamo. Kot smo ugotovili že uvodoma, smo pot vključevanja v skupnost evropskih narodov sprejeli, toda na njej ne smemo in ne želimo izgubiti »sebe«.

Prevedla Matilda Kojić

Literatura

- BECK, U., GRANDE, E. (2006): *Kozmopolitska Europa: društvo i politika u drugoj moderni*. Zagreb, Školska knjiga.
- EŠ (ASH), T. G. (2006): *Slobodan svet: Amerika, Europa i iznenađujuća budućnost Zapada*. Beograd, Samizdat B92.
- FUKUYAMA, F. (2005): *Izgradnja države: vlade i svjetski poredak u 21. stoljeću*. Zagreb, IZVORI.
- HEJVUD (HEYWOOD), A. (2004): *Politika*. Beograd, Clio.
- LAUGHLAND, J. (2005): *Zatrovani izvor: nedemokratski korijeni europske ideje*. Zagreb, Slovo M.
- PINDER, J. (2003): *Evropska unija*. Sarajevo, Šahinpašić.
- SCHUMAN, R. (2004): *Za Evropu*. Sarajevo, ECLD: Rabic.
- ŠULCE (SCHULZE), H. (2002): *Država i nacija u evropskoj istoriji*. Beograd, Filip Višnjić.
- VELIKONJA, M. (2007): *Euroza: kritika novog evrocentrizma*. Beograd, Biblioteka XX vek.
- ZGODIĆ, E. (1999): *Ideologija nacionalnog mesijanstva*. Sarajevo, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca.
- ZGODIĆ, E. (2006): *Vladavina konsenzusom*. Sarajevo, Preporod.